

Nr 65.

Av herr Fehr, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m.

Det är ett gammalt önskemål att i svensk rätt införa ett dödningsförfarande för löpande skuldebrev och likartade handlingar. Det föreligger två svenska kommittéförslag i ämnet, ett av år 1907, som icke ledde till någon lagstiftning, och ett av år 1925, som väsentligen ligger till grund för nu föreliggande proposition nr 9. Jag skall här endast gå in på en punkt, nämligen frågan, huruvida dödning under enahanda villkor bör få meddelas icke blott för skuldebrev och andra hithörande handlingar, som kunna antagas vara förstörda, utan även för handlingar, som blott förkommit.

Vid ett vägande av de intressen, som beröras av en mortifikation, är det naturligt, att lagstiftningen söker tillgodose den innehavares intressen, som utan något sitt vållande förlorat en löpande handling och därmed möjligheten att inom rimlig tid få betalt för sin fordran. När den engelska rätten helt och hållet, och den franska rätten för normala förhållanden saknar regler om dödning, måste det sålunda anses, att dessa rättssystem i allt för liten utsträckning tillvaratagit dylika innehavares intressen. Men när den finska lagen i likhet med de svenska lagförslagen låter dödning ske under i huvudsak samma villkor för en handling som exempelvis stulits som för ett uppbrunnet skuldebrev, synes mig detta innebära ett tillgodoseende av innehavare-intresset i allt för stor utsträckning, ty vad innehavaren här vinner genom dödningen kan det alltför lätt hända, att han vinner på en annans, nämligen en godtrogen tredje mans bekostnad.

Antag att en post obligationer, säg en post svenska obligationer i finsk ägo, blir stulen. Antag att dessa obligationer bli på den relativt korta tid, som den finska lagen eller de svenska förslagen medgiva, dödade, men att de i god tro förvärvas av en köpare, som icke har kännedom om den dödning, som gått av stapeln i ett annat land. Denne mötes sedermera med det beskedet, att de papper han i god tro förvärvat äro värdelösa. Den förste innehavaren har i detta fall försummat sin vårdnadsplikt eller i varje fall blivit utsatt för en rättskränkning. Det är visserligen mycket beklagligt, att denna rättskränkning skall drabba honom, men det vore än värre, om den skulle träffa en utomstående person, som icke haft möjlighet att genom omsorgsfull vård eller genom försäkring skydda sig mot förlusten.

De svenska kommittéerna ha givetvis uppmärksammat de risker, som detta särskilt ur internationell kreditsynpunkt medför. I det äldre lagförsla-

get av år 1907 sökte man förebygga dessa risker genom att möjliggöra att i handlingen — och man har därvid naturligtvis i första rummet tänkt på obligationer — skulle få intagas förbehåll att den ej finge dödas. Mot detta förbehållssystem synas emellertid två viktiga invändningar göra sig gällande. För det första skulle genom ett sådant förbehåll möjlighet till dödning uteslutas även i sådana fall, där den utländske köparen har ett berättigat intresse att kunna få obligationen dödad, nämligen när han kan visa sannolika skäl för att den förstörts. Och för det andra skapar systemet dock ej det *generella* förtroende, som den svenska obligationsmarknaden såväl som varje annan behöver, utan förutsätter att den utländske spekulanten i varje särskilt fall skaffar sig upplysning, huruvida ett dylikt förbehåll införts i obligationen.

I det sista kommittéförslaget har man sökt lösa svårigheten genom att i lagen intaga ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att i fråga om obligationer — för övrigt även aktier — som prövas ägnade att i större omfattning vinna avsättning utom riket, förordna att dödande ej må äga rum. Även mot detta system synas samma båda anmärkningar ha gällande kraft som mot förbehållssystemet. Även det nya systemet utesluter sådan dödning, varav den utländska marknaden själv har ett intresse. Och det synes icke ens nödvändigt att i obligationen intaga uppgift om Kungl. Maj:ts förordnande, utan den utländske spekulanten skall vara nödsakad att efterforska vad Kungl. Maj:t beslutat. Allra minst kommer ju saknaden av ett dylikt förordnande till uttryck i obligationen. Något generellt förtroende för svenska obligationer synes icke heller detta system skapa. Erkänner man överhuvudtaget — och det ha båda kommittéerna gjort — att den föreslagna vidsträckt dödningen kan medföra risker, synes det bäst att taga steget fullt ut. Det finnes för övrigt även på den inhemska marknaden köpare, som icke regelbundet läsa Post- och Inrikes Tidningar.

Det är därför som den danska och norska rätten i denna punkt synes mig äga ett avgjort företräde. Där anses det nämligen beträffande innehavarepapper icke vara tillräckligt, att handlingen kan förmodas ha gått förlorad för rätte innehavaren, utan det måste göras i övervägande grad sannolikt, att detta skett under sådana omständigheter, att den måste antagas vara förstörd, t. ex. genom eldsvåda, skeppsbrott eller dylikt. Åtminstone synes denna regel vara att föredraga, när det är fråga om obligationer.

Ungefär dessa synpunkter anfördes av mig när jag på trettonde Nordiska Juristmötet i Hälsingfors i augusti 1925 inledde en diskussion angående en eventuell nordisk lagstiftning om skuldebrev. I den därpå följande diskussionen instämde professor Björling i den av mig uppställda tesen, att dödning beträffande innehavarepapper (särskilt obligationer) borde ifrågakomma endast när det göres sannolikt att handlingen förstörts, och den danske deltagaren i diskussionen, höiesteretsadvokaten Meyer, meddelade, att man i Danmark hade uteslutande goda erfarenheter av det sätt, varpå där gälland mortifikationslagstiftning fungerat. En svensk ledamot i den kom-

mitté, som utarbetat 1925 års förslag, revisionssekreterare Eklund, yttrade sig däremot till förmån för kommittéförslaget.

Sedermera har styrelsen för Sveriges Advokatsamfund i yttrande rörande 1925 års lagförslag, såsom i propositionen omförmäles, hemställt om sådan ändring av förslaget, att handling av löpande beskaffenhet i regel måtte kunna dödas allenast om sannolika skäl finnas, att densamma blivit förstörd. Undantag förordas dock för vissa i yttrandet angivna särskilda handlingar (se propositionen sid. 15).

I propositionen bibehålles emellertid med vissa modifikationer den i 1925 års förslag upptagna principen, att en handling bör kunna dödas så snart den förkommit. Vad som i propositionen anföres till stöd för denna princip synes mig icke ägnat att rubba vad här ovan och i Advokatsamfundets skrivelse anförts till stöd för den uppfattningen, att dödning i regel bör ifrågakomma allenast såvida sannolika skäl finnas att viss handling blir förstörd. I verkligheten synas dessa synpunkter tvärtom ytterligare bestyrkas av fullmäktiges i riksgäldskontoret och fullmäktiges i riksbanken bestämda tillstyrkande av ett generellt undantag för statsobligationer från tillämpning av en dödningslag samt därav, att de även funnit sig böra förorda att vissa andra med statens likställda obligationer bleve undantagna. Härav framgår, å ena sidan, att vederbörande fullmäktige funnit det föreslagna dödningsförfarandet kunna menligt inverka på de obligationer, för vilka de direkt eller indirekt ansvara, och, å andra sidan, att — sedan i propositionen ett generellt undantag meddelats för dessa obligationer — stats- och därmed likställda obligationer icke ens om de med största sannolikhet blivit förstörda skulle kunna dödas. Förstnämnda omständighet ger vid handen att en obligation för att vinna förtroende på inhemsk och särskilt utländsk marknad bör vara befriad från den vidsträckta dödningsmöjlighet, som propositionen avser att bereda. Men det är icke blott stats- och därmed likställda obligationer, som ha behov av ett dylikt förtroende.

Enligt 1925 års kommittéförslag skulle Konungen äga rätt att beträffande vissa handlingar förorda, att dödande enligt den föreslagna lagen ej finge äga rum. Det har redan erinrats, att denna bestämmelse icke synts förmå att undanröja den befogade erinran, som kunde göras mot förslagets princip angående dödning av bortkomna handlingar. I propositionsförslaget har emellertid bestämmelsen — i samband med införandet av det generella undantaget för stats- och därmed likställda obligationer — helt och hållet bortfallit. Det säger sig självt, att obligationer av andra slag härigenom få sin ställning ytterligare försämrade utöver vad kommittéförslaget innefattade, liksom också den i propositionen anvisade utvägen att — i den mån vissa andra obligationer skulle behöva en liknande privilegierad undantagsställning — göra ändring i lagen, måste betecknas såsom en synnerlig omgång.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, i anslutning till vad styrelsen för Sveriges Advokatsamfund anfört,

att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 9 med sådan ändring av däri ingående lagförslag, att handling — med undantag för växel, check och konnossement ävensom inteckning av sådan beskaffenhet att densamma för sin fortsatta giltighet måste inom viss tid förnyas — må kunna dödas allenast såvida sannolika skäl visas, att densamma blivit förstörd.

Stockholm den 20 januari 1927.

Martin Fehr.